

Prinsessegracht 21
Postbus 123
2501 CC Den Haag
t (070) 312 21 21
f (070) 312 21 00
e-mail: smits@hbo-raad.nl

Aan de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
De heer drs. H. Zijlstra
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Doorkiesnummer
0703122162
Datum
14 maart 2011
Ons kenmerk
11-1235.O&I.bs
Onderwerp
Rapport-Veerman

Geachte heer Zijlstra,

Het bestuur van de HBO-raad heeft met belangstelling kennis genomen van uw brief van 7 februari 2011, waarin u de reactie van het kabinet weergeeft op het rapport van de Commissie Veerman.

In onze brief van 10 november 2010 (kenmerk 10.1068.bs) zijn wij al uitgebreid ingegaan op diverse aanbevelingen uit het rapport. Uw brief van 7 februari jl. geeft ons aanleiding om op een aantal onderdelen onze standpunten te actualiseren.

Bij het verder uitwerken en concretiseren van deze standpunten zullen wij overigens zo veel mogelijk samenwerking zoeken met VSNU en waar nodig ook met andere organisaties, zoals bijvoorbeeld de MBO-raad.

Investerings

Om te beginnen spreken wij onze bezorgdheid uit over het besluit van het kabinet om het advies van de Commissie Veerman dat een dergelijke kwaliteitsimpuls alleen mogelijk is wanneer tegelijkertijd in het hoger onderwijs wordt geïnvesteerd, niet of hooguit in zeer minimale zin te volgen. Wij betwijfelen of het mogelijk zal blijken majeure veranderingen in het hoger onderwijs te realiseren zonder dat daar adequate publieke investeringen tegenover staan. Mede in het licht van de uitkomsten van het rapport "Kosten-batenanalyse van het investeringsplan Kwaliteit als opdracht" van TIER (H. Maassen van den Brink en W. Groot) dringen wij er bij het kabinet dan ook op aan haar standpunt inzake investeringen in het (hoger) onderwijs te heroverwegen.

Kwaliteitsverhoging

De HBO-raad ondersteunt uw voornemen om te werken aan structurele kwaliteitsverhoging door de kwaliteit van de instroom te verbeteren, door (onder meer) betere studiekeuzebegeleiding in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. In dit verband zijn wij zeer verbaasd over het naar ons oordeel weinig onderbouwde voornemen van het kabinet, aangekondigd in het Actieplan mbo: 'Focus op vakmanschap 2011-2015', om de opleidingsduur van het mbo-4 niveau terug te brengen tot 3 jaar. Wij zijn van mening dat onvoldoende doordacht is welke gevolgen dit zal hebben voor de kwaliteit van de aansluiting van mbo-4 op het hbo.

Wat betreft matching en selectie vinden wij in het algemeen dat het onze verantwoordelijkheid is om grote groepen studenten een laagdrempelige toegang te bieden tot het hoger onderwijs. Wij zien dan

ook geen noodzaak voor invoering van brede selectie in het hbo, behalve voor de kunstopleidingen en een beperkt aantal specifieke opleidingen waar selectie nu al mogelijk is. Echter, indien een hogeschool van mening is dat selectie aan de poort voor een opleiding noodzakelijk is op grond van specifieke eisen die deze opleiding stelt, zouden de mogelijkheden daartoe verruimd moeten worden (op grond van een opleidingsaccreditatie door de NVAO).

Hbo-breed is overigens inmiddels ervaring opgedaan met het voeren van intakegesprekken als vorm van matching. De sector zal doorgaan met het ontwikkelen en uitbouwen van dit instrument.

Al eerder heeft de HBO-raad gepleit voor aanpassing van het huidige generieke toelatingsrecht voor mbo'ers tot alle opleidingen van het hbo. Vanuit het perspectief van studiesucces blijven wij dan ook van mening dat het voor de hand ligt om voor studenten afkomstig uit het mbo (en ook voor havisten en vwo'ers) het toelatingsrecht te beperken tot opleidingen die een 'doorlopende leerlijn' vormen met de gevolgde mbo-opleiding (resp. het in vwo of havo gekozen profiel). Dit impliceert dat de hogescholen het recht krijgen de toelating te weigeren wanneer aspirant-studenten van die doorlopende leerlijn willen afwijken. Overigens zijn wij van mening dat het toelatingsrecht voor mbo'ers in zijn algemeenheid, opnieuw zal moeten worden gezien in het licht van het eerder gememoreerde kabinetsplan om de opleidingsduur van mbo-4 terug te brengen naar 3 jaar.

Eveneens vanuit het perspectief van het (bevorderen van) studiesucces bepleiten wij een wetswijziging die (bindende) ver- en afwijzing in de hoofdfase mogelijk maakt. Thans is dat alleen mogelijk in de propedeutische fase. De HBO-raad kan zich voorstellen dat voor sommige opleidingen harde vereisten aan te wijzen zijn waaraan éérst moet worden voldaan voordat een bepaald deel van de hoofdfase (zoals bijvoorbeeld de stage) succesvol kan worden gevolgd. Dit kan leiden tot de conclusie dat een student die aan die vereisten niet blijkt te kunnen voldoen, niet geschikt is voor de uitoefening van het beroep waarop die opleiding voorbereidt. Ook kan dit het geval zijn indien de studievoortgang van een student daartoe aanleiding geeft. De desbetreffende hogeschool zou dan meer mogelijkheden moeten krijgen om aan die conclusie dwingende consequenties te verbinden.

Voor wat betreft de uitbreiding van de mogelijkheden voor selectie in het w.o. wijzen wij u er op dat de gecombineerde doelstelling van een kleiner en selectiever w.o. en handhaving van de toegankelijkheid van het hoger onderwijs op stelselniveau, zal leiden tot vergroting van de hbo-sector. Op zichzelf willen wij daar graag aan meewerken door het hbo aantrekkelijker te maken voor vwo'ers, bijvoorbeeld door de introductie van 3-jarige trajecten voor studenten afkomstig uit het vwo. Het zal echter niet mogelijk zijn een op die wijze groeiend studentenaantal te accommoderen zonder een verruiming van de budgettaire kaders.

Niettemin is de HBO-raad van mening dat de sector de uitdaging moet aannemen om waar mogelijk te komen tot dergelijke 3-jarige trajecten. Overigens tekenen wij hierbij wel aan, dat vanwege de specifieke beroepsvereisten waaraan sommige hbo-opleidingen moeten voldoen, een generieke 3-jarige opleiding voor alle vwo'ers niet mogelijk zal blijken. Voorts kunnen 3-jarige trajecten naar onze mening uitsluitend succesvol worden aangeboden wanneer de hogescholen daarvoor kunnen selecteren, met name op motivatie en geschiktheid. De aantrekkelijkheid van het hbo voor studenten afkomstig uit het vwo wordt eveneens vergroot wanneer aan deze studenten meer doorstroommogelijkheden naar een masteropleiding worden gebonden. In het vervolg van deze reactie komen wij daar nog op terug, bij het onderwerp profilering en differentiatie.

Wij steunen uw voornemen om over te gaan tot definitieve invoering van de associate degree (AD). De HBO-raad heeft in dat verband met enige verbazing kennis genomen van de conclusies uit de Monitor Associate degree 2006-2010 van de Stichting economisch onderzoek (SEO). Veel van de conclusies die in dat rapport worden getrokken, kunnen wij niet delen. Naar ons oordeel worden deze conclusies namelijk niet ondersteund door feiten die SEO zelf presenteert.

Zo stelt SEO dat de AD juist zo'n succes is omdat het doorstroming naar de bachelor mogelijk maakt. Dit wordt geïllustreerd (p. 13 van de Monitor) met het gegeven dat een vijfde van de AD'ers zegt de opleiding om die reden te hebben gekozen. Echter, dezelfde tabel maakt duidelijk dat maar liefst 62% van de ondervraagden de AD "(zeker) wel" zou hebben gedaan als er géén vervolg mogelijk zou zijn geweest in de bachelor!

Hoe dan ook, de AD is tot nu toe – zeker in getalsmatige zin – geen succes gebleken. Volgens de cijfers uit het SEO rapport zijn die studenten verdeeld over 86 opleidingen, oftewel gemiddeld circa 25 studenten per opleiding.

Voorwaarde voor definitieve invoering van de AD is dat er een einde komt aan het huidige 'hybride' karakter van de AD, waarbij de opleiding is gericht op èn een zelfstandige arbeidsmarktkwalificatie èn een gegarandeerd instroomrecht in de hbo-bachelor, op een zodanig niveau dat deze opleiding na 2 jaar kan worden afgerond. De AD heeft immers tot doel om – binnen het hoger onderwijs – te voorzien in de lacune die in Nederland thans bestaat tussen niveau 4 EQF en niveau 6 EQF. De HBO-raad is van mening dat de (definitieve) functie van de AD daarmee in overeenstemming moet worden gebracht.

Met behoud van doorstroommogelijkheden (zij het met verminderde regeldruk en formele procedures), moet de AD primair gericht zijn op een zelfstandige arbeidsmarktkwalificatie. Daartoe moet de AD worden gepositioneerd als zelfstandige graad, naast de bachelor en de master. Tevens moeten de mogelijkheden voor hogescholen worden vergroot om de AD aan te bieden in samenwerkingsverbanden met ROC's.

Hierbij vragen wij wel uw aandacht voor het volgende. Hogescholen signaleren in toenemende mate de trend dat bedrijven het scholingsniveau van hun personeel wensen te verhogen met gebruikmaking van de AD. Op zich is dat een ontwikkeling waar wij niet tegen zijn, maar het risico bestaat dat daarmee opleidingskosten van de private sector worden afgewenteld op de publieke sector. In het licht van de huidige bezuinigingen op de publieke sector achten wij dit ongewenst.

Voor wat betreft de titulatuur hebben wij er reeds eerder op gewezen dat het voor de positie van hbo-afgestudeerden op de (internationale) arbeidsmarkt van belang is gebruik te kunnen maken van de graden Bachelor/Master of Arts/Science. Het diplomasupplement biedt voldoende ruimte om het binaire onderscheid tot uitdrukking te brengen.

Voor wat betreft het praktijkgericht onderzoek blijven wij van mening dat een 'state-of-the-art' bacheloropleiding niet kan worden aangeboden zonder dat ook ruimschoots onderzoekende vaardigheden worden bijgebracht. Alleen daarom al zal de positie van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen dienen te worden uitgebreid en versterkt lang twee lijnen: de basisvoorziening(en) dienen te worden uitgebreid en er dient een volwaardige 2^e geldstroom te zijn.

Profilering en differentiatie

Voor wat betreft profilering kunnen wij ons een proces voorstellen waarbij hogescholen een profiel kiezen dan wel aanscherpen door een keuze te maken voor een beperkt aantal terreinen waarop de hogeschool wil excelleren, vervolgens helder kiezen welke strategische allianties daarvoor nodig zijn (bijvoorbeeld met het mbo, het bedrijfsleven of met andere kennisinstellingen) en dat dan verder uit te werken. Indicatoren daarbij kunnen zijn: regionale behoefte, arbeidsmarktrelevantie, kwaliteit, aansluiting bij het topsectorenbeleid van het kabinet en een zekere mate van gezonde concurrentie tussen de hogescholen. Vervolgens kan landelijk worden bezien waar overlap of gaten zitten. Bezien moet worden welke rol sectorplannen op dit punt kunnen spelen.

Een dergelijk proces past binnen het door ons eerder naar voren gebrachte standpunt dat profilering tot stand moet komen via slimme combinaties van lectoraten, 'professional masters' en zwaartepunten in toegepast onderzoek, afgestemd op regionale behoeften en in samenwerking met het (regionale) bedrijfsleven. Dit is in lijn met de aanbevelingen van de Commissie De Boer, en vereist investeringen in het hbo.

Voor wat betreft het aanbod van professionele masteropleidingen zijn wij van mening dat (in relatie tot profilering) een tweesporenbeleid dient te worden gevolgd:

- Het hbo moet aantrekkelijker worden voor studenten afkomstig uit het vwo. Dit betekent dat aan deze groep bredere mogelijkheden moeten worden geboden om na afronding van de bachelor direct door te stromen naar een professional master. Daarbij kan mede gebruik worden gemaakt van de middelen die vrijvallen doordat vwo'ers instromen in 3-jarige trajecten.
- Het aantal bekostigde postinitiële masteropleidingen gericht op mensen met enige jaren beroepservaring dient eveneens te worden uitgebreid. Dit is noodzakelijk om de inbreng van (en de relatie met) de beroepspraktijk bij de zwaartepuntvorming te versterken.

Overigens is profilering ook mogelijk via bijvoorbeeld een ruim AD-aanbod. Een keuze voor en de AD en een ruim aanbod van professional masters leidt naar ons oordeel echter tot een te diffuus profiel, waarbij wij ons weinig kunnen voorstellen.

Onder differentiatie verstaan wij, kort samengevat, dat niet iedere hogeschool hetzelfde doet. Dat kan een gevolg zijn van het profiel of van andere keuzes die de hogeschool heeft gemaakt. Juist daarom zijn wij van mening dat differentiatie nadrukkelijk niet moet worden gezocht in geforceerde taakverdeling, of concentratie van bepaalde opleidingen aan enkele hogescholen. Hoewel wij zeker niet willen uitsluiten dat voor enkele kleinere opleidingen een grotere efficiency in het opleidingsaanbod wenselijk zou kunnen zijn, zou bij een (geforceerde) taakverdeling binnen het totale opleidingsaanbod de regionale functie van hogescholen in het geding komen.

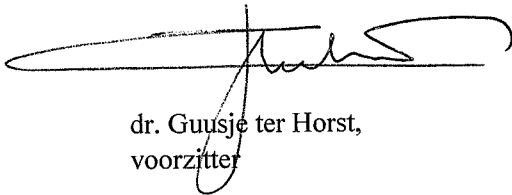
Missie- en kwaliteitsbekostiging

Mede op grond van de bevindingen van de Commissie Kwaliteit en bekostiging in het hoger onderwijs (commissie Sorgdrager) is de HBO-raad van mening dat de mogelijkheden om te komen tot vormen van kwaliteitsbekostiging in het hoger onderwijs, beperkt zijn. Voordat wij hieromtrent een definitief oordeel kunnen vormen zullen de plannen op dit punt in en uitgewerkte(r) vorm bestudeerd moeten kunnen worden. Wij wachten de kabinetsvoorstellen op dit punt dan ook met belangstelling af.

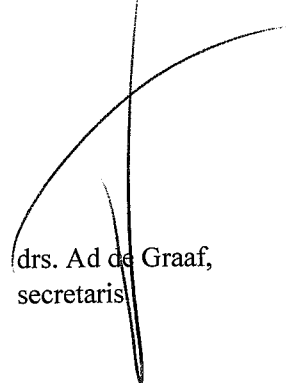
Dit brengt ons tenslotte op het volgende.

Al eerder hebben wij gesteld dat het rapport van de Commissie Veerman het hbo voor de fundamentele uitdaging stelt om de kwaliteit over de volle breedte te verhogen: niet alleen de kwaliteit van het onderwijs, maar ook die van het personeel en de organisatie. In "Kwaliteit als opdracht" heeft de hbo-sector voor zichzelf een soortgelijke uitdaging geformuleerd. De HBO-raad realiseert zich dat de sector op dit punt nog een weg te gaan heeft. Wij zijn dan ook voornemens dit voorjaar voor onszelf een eigen kwaliteitsagenda te formuleren waarin wij gaan vastleggen welke stappen wij op dit punt concreet gaan zetten. Binnenkort zullen wij u hierover nader informeren.

Het bestuur,

dr. Guusje ter Horst,
voorzitter

drs. Ad de Graaf,
secretaris

Cc: Tweede Kamer
VNSU